

Indholdsfortegnelse

1. Indledning.....	3
2. Problemformulering.....	4
3. Begrebsafklaring og afgrænsning.....	4
3.1 Begrebsafklaring.....	4
3.2 Afgrænsning	4
4 . Metode og kildegrundlag.....	5
4.1 Metode.....	5
4.2 Kildegrundlag.....	5
4.3 Citater og oversættelser.....	5
5. Det moderne folkebibliotek.....	6
5.1 Norden.....	6
5. 2 Færø Amts Bibliotek.....	7
5.3 Den nationale bevægelse.....	8
5.4 "Bibliotek efter nye måder"	8
6. Lovgivningen.....	15
6.1 Lov om hjemmestyre.....	16
6.2 Lov om folkebiblioteker.....	19
6.3 Biblioteksloven af 1988.....	21
6.4 Biblioteksloven af 2001.....	22
6.5 Lækagen mellem teori og praksis	24
7. Professionalisering.....	26
7.1 Læg og lærd.....	27
7.2 M.A. Jacobsen og Rikard Long.....	27
7.3 Bibliotekaren	29

7.4 Bókavarðafelagið.....	31
7.5 Føroya kommunufelag.....	35
7.6 Lærerstand.....	36
7.6 Det politiske system.....	37
8. Dannelsen eller nytte?.....	40
8.1 Knæphed betinger et uundgåeligt valg.....	41
9. Sammenfatning og konklusion.....	45
10. Litteratur.....	46

1. Indledning

”Det er et stort problem, at vi ikke har det eneste folkebibliotek i landet, som kan måle sig med moderne biblioteker i vore nabolande. Her tænker jeg bl.a. fysiske tekniske rammer, åbningstider og ikke mindst om bredden i materialet og tilbuddene. Vores biblioteker befinder sig på stenalder-stadiet. Det er forkasteligt at de småpenge, som bliver bevilliget til bibliotekssektoren går til nogle små skolebiblioteker, som står aflåste det meste af dagen i skolernes afkroge”¹.

Ordene kom fra en af aktørerne i det færøske biblioteksfelt, som i et læserbrev kommenterede resultatet af den første PISA-undersøgelse² på Færøerne. PISA-rapporten havde peget på niveauet af bibliotekerne, som en mulig årsag til at færøske skoleelever skorede uventet lavt i undersøgelsen. De små skolebiblioteker, som udsagnet refererer til, er folkebibliotekerne på Færøerne ved begyndelsen af det 21. århundrede. Bibliotekerne har formelt status af at være folkebibliotek, men de fleste udøver i praksis sin virksomhed som kombinerede skole- og folkebiblioteker.

Ud af de eksisterende 34 færøske kommuner i 2007, havde tre kommuner folkebiblioteker i egne lokaler. Bibliotekerne havde åbent daglig med en gennemsnitsåbningstid på ca. 35 timer om ugen, hvor brugeren blev betjent af faguddannet personale. 12 kommuner havde folkebibliotek som kombinationsbibliotek og med lokalisering i skolen. Personalet til at forestå både skole- og folkebibliotekstjenesten var skolebibliotekarere med eller uden uddannelse. Åbningstiden for folkebiblioteksvirksomheden i kombibibliotekerne var i gennemsnit 4 timer ugentlig. 19 kommuner havde ingen folkebiblioteksvirksomhed.³

¹ Mortan Hentze 2007

² PISA = Programme for International Student Assessment - et projekt, der har til hensigt at måle, hvor godt unge mennesker er forberedt til at møde udfordringerne i dagens informationsfund

³ Kilde: fra Føroya landsbókasavn

2. Problemformulering

Formålet med denne opgave er at belyse hvorfor ”det moderne folkebibliotek”, der som ide opstod ved begyndelsen af det forrige århundrede, ikke slog igennem på Færøerne på samme måde som i vore nabolande. Internt har biblioteksfeltet altid peget på nogle ukultiverede politikere, som årsag til kummerlige forhold, men der måtte vel findes en anden grund. Min hypotese er, at en medvirkende årsag er, at værdigrundlaget for biblioteket blev vækkelse i stedet for oplysning, nærmere betegnet national vækkelse.

3. Begrebsafklaring og afgrænsning

3.1 Begrebsafklaring

Hvad forstår jeg ved ”det moderne folkebibliotek”? Som epoke har det færøske folkebibliotek nær ligeså lang tidshorisont som det danske biblioteksvæsen, men i indhold fylder det knap å meget. Det som jeg forstår med ”det moderne folkebibliotek”, er først og fremmest det biblioteksvæsen, som på baggrund af anglo-amerikanske idéer grundlægges i Danmark med biblioteksloven fra 1920 og som videreudvikles med biblioteksloven af 1964. Det er et institutionaliseret biblioteksvæsen, der betales af stat og kommune. Væsenet giver et ensartet tilbud, hvor borgeren med fri adgang til skriftkulturen skal kunne oplyse sig selv og udvikle sine erhvervsevner.

3.2 Afgrænsning

Emnet er givetvis meget stort til en opgave af dette omfang. For stort vil man med rette mene, men jeg har syntes at det var særdeles interessant, da der ikke har forsket i denne problemstilling før.

Der er givetvis flere ting, der har haft betydning og indflydelse for den manglende biblioteksudvikling på Færøerne. Ny biblioteksforskning i udlandet⁴ viser, at bl.a. industrialisering var initierede for udviklingen af folkebiblioteket. Uden at undslå betydningen af, at Færøerne i perioden, som det moderne folkebibliotek opstår og udvikles i Norden, ret sent begyndte at antage træk af et industrialiseret samfund, har jeg valgt at udelade dette. Udeladt er også den betydning, som de religiøse

⁴ Leif Emerek 2001

vækkelser, der har hjemsøgt Færøerne med jævne mellemrum, givetvis har haft for folkeoplysningen i landet.

4 . Metode og kildegrundlag

4.1 Metode

Tilnærmelsen til opgaven er en historisk analyse, hvor ”historisk” i denne sammenhæng er et udvidet begreb, idet tidsperioden, der er for genstand for analysen strækker sig helt op til indeværende århundrede. Opgaven følger ikke en kronologisk gang, men er tematiseret omkring udvalgte emner.

4.2 Kildegrundlag

Søg på termen *bókasavn*⁵ i landets to største aviser med netadgang gav ca. 340 referencer, hvor af langt den overvejende del var pressemeddelelser og andre notitser. Det var faktisk svært at for ikke at sige næsten umuligt at finde indlæg, hvor bibliotekets ide-grundlag var til debat.

De færøske aviser og tidsskrifter blev indekserede i Føroya landsbókasavn's⁶ kortkatalog fra deres etablering til begyndelsen af 60'erne, hvor landsbiblioteket ophørte med indekseringen for siden at genoptage den i en to års periode i slutten af 1988. Eftersom biblioteksspørgsmål havde landsbibliotekets interesse i kraft af faget, blev der dog i den mellemliggende periode foretaget indekseringer på biblioteksrelaterede emner. Den eksisterende indeksering må derfor antages at genspejle den omtale, som biblioteker har fået i aviserne for hele perioden.

Endvidere har jeg gennemgået arkivmateriale fra det offentlige arkiv samt de politiske dokumenter. De politiske dokumenter skal forstås på den måde, at bortset fra en kort periode i begyndelsen af det 20. århundrede, så findes der ikke referater af lagtingsforhandlingerne før 2000.

4.3 Citater og oversættelser

Der er gjort forsøg på at oversætte citerne så trofast som muligt. Også i de gamle tekster, hvor færøsk som skriftsprog endnu var ungt.

⁵ bibliotek (da)

⁶ Færøernes Landsbibliotek

5. Det moderne folkebibliotek

Det moderne folkebibliotek er et barn af oplysningstiden og opstod i USA og England i midten af 1800-tallet som de såkaldte *free public libraries*. Bibliotek havde man i kendt til alle tider, men de var private og forbeholdt samfundseliten. Adgangen til dem var privilegeret, og den viden de gav adgang til, var normativt struktureret.

Det som kendetegnet de nye anglo-amerikanske biblioteker var, at de var etablerede ved statslig lovgivning, og at deres eksistens og virke var baseret på skattepenge. Der var gratis adgang til alle borgere, åbne hylder i udlåns- og referanceafdelinger i bygninger, der var opført til formålet. Bøgerne blev registreret på en ny og mere hensigtsmæssig måde og med særlige bibliotekariske færdigheder, der skulle muliggøre den overordnede idé med biblioteket. Borgeren skulle gennem bogen og skriftkulturen oplyse sig selv og uddanne sine erhvervsevner. Biblioteket skulle således forstærke det arbejde, der var grundlagt i skolen.⁷

5.1 Norden

I Norden blev Norge foregangsland for det moderne folkebibliotek, da Hans Lyche Tambs og Haakon Nyhus førte iderne med sig fra besøg i Amerika. I Danmark var det den senere biblioteksdirektør A.S. Stenberg, der introducerede de angelsaksiske ”free public libraries” både med hensyn til deres værdigrundlag, deres teknik og deres bygninger. For ham repræsenterede bibliotekerne både en værdirationalitet: biblioteket understøttede oplyste og myndige mennesker, som var en forudsætning for demokratiets velbefindende og en målrationalitet: bibliotekerne var en investering i erhvervslivet, eftersom de medvirkede til befolkningens erhvervsevne.⁸

I Danmark kom folkebiblioteket med sin skriftkultur til at afløse højskolebevægelsens oplysningsfunktion. Denne havde været knyttet til bondesamfundet og en mundtlig kulturel sammenhæng og blev betraget som usamtidig i et moderne samfund.⁹

⁷ Leif Emerek 2001

⁸ Henriks Jochumsen og Casper Hvenegaard Rasmussen 2006, s. 76

⁹ Leif Emerek 2001, s. 89

5. 2 Færø Amts Bibliotek

Samtidig som ideerne om det moderne folkebibliotek breder sig i USA og England, bliver Færø Amts bibliotek stiftet.

Rejsende, der kom til Færøerne bl.a. tyskeren Graba, som besøgte øerne i 1828, karakteriserede færinger som både intelligente og fornuftige. Det var dog tydeligt, at færingerenes åndelige habitus ikke var baseret på boglig lærdom. Den viden, som de havde tilegnet sig fra litteraturen, var hovedsaglig af opbyggelig karakter; det meste, som de læste var visebøger samt danske andagts- og salmebøger. For dem, der måtte ønske sig litteratur udover den religiøse, de var nødsagt til at rekvirere litteraturen den lange vej fra København.¹⁰

Opmuntret af embedsmænd i Tórshavn stiftede to færinger, Jens Davidsen og Mikkjal Müller derfor i 1826 "Læseforening for Thorshavns By og Omegn". Hensigten med foreningen var, at den skulle lede til oprettelsen af et bibliotek i Tórshavn. Med sekretær for Det kgl nordiske Oldsskrifsselskab C.C. Rafn's hjælp, blev Føroya Amts Bibliotek stiftet i 1828. Biblioteket adskilte sig fra samtidens udenlandske biblioteker på mange områder. Dels var det ikke bare forbeholdt nogle få, men gav adgang til alle voksne personer i landet, samtidig som udlånet var uden vederlag. Og som noget andet usædvanligt begyndte biblioteket sit virke i egen bygning, der til og med delvis var opført med offentlige midler. At biblioteket var forud sin tid og mere lignede bibliotekskonceptet fra de anglo-amerikanske biblioteksidéer end samtidens sognebiblioteker, var ikke dog bare grundet på idealisme eller omtanke for almuens kundskabstilegnelse. Hensigten hos Davidsen og Müller havde oprindeligt ikke været at stifte et offentligt bibliotek, men at få et bibliotek, der kunne understøtte dem i udøvelsen af deres embeder. C.C. Rafn var dog klar over, at hvis biblioteket skulle have en fremtid baseret på bl.a. boggaver, måtte det være offentlig.

Færø Amts Bibliotek havde ingen faste indtægter, men baserede sin drift på pengegaver og bogdonationer. Mangelen af indtægter samt frafald af ildsjælen Jens Davidsen ved Davidsens død i 1878 medførte at interessen blandt befolkningen begyndte at svinde. Bøgerne stod på hylderne og blev ikke lånt ud, og ved århundredes slut var al virksomhed ved biblioteket ophørt. Biblioteket led dermed

¹⁰ M.A. Jacobsen 1929 (s. 8)

samme skæbne som så mange andre af samtidens biblioteker, der også var baserede på filantropisk virksomhed.^{11, 12}

Først efter århundredeskiftet kom der gang i biblioteket igen godt hjulpet af den nationale bevægelse ifølge landsbibliotekar Sverri Fon.¹³

5.3 Den nationale bevægelse

Ved slutningen af det 19. århundrede forenede den færøske nationalbevægelse det færøske folk omkring en kulturel identitet, som kom til udtryk i sprog, litteratur og kultur. Der opstod dog hurtig uenighed om, hvor radikal bevægelsen skulle være, når det kom til det politiske. Skillelinjen var Færøernes tilhørsforhold til Danmark, og uenigheden om dette førte til at bevægelsen blev splittet i to politiske modpoler i 1906.

5.4 "Bibliotek efter nye måder"

Selv om det var en udbredt opfattelse, at færinger ikke var et læsende folkefærd, var det ifølge den færøske historiker Hans Jacob Debes ikke ensbetydende med, at det færøske folk var uvidende bønder og fiskere, som levede i isolation langt ud i Atlanterhavet. Debes hævder tværtimod, at almeneuropæiske tidsbevægelser og åndelige strømninger nåede ud til det færøske samfund samtidig som de spredte sig på det europæiske kontinent.¹⁴

Således nåede også de anglo-amerikanske ideer om folkebiblioteker Færøerne ved slutten af 19. århundrede. Samtidig som man i Danmark og andre nordiske lande lod sig influere af Amerika om en ny måde at organisere bibliotek, blev der på ny gjort et forsøg at italesætte bibliotek på Færøerne. Allerede i 1898 - samme år, som Håkon Nyhus blev ansat og påbegyndte sin reformation af det Deichmanske bibliotek i Oslo, og før ideerne om "free public libraries" f.eks slog an i Danmark, har journalist, forfatter og foredragsholder Sverre Patursson et indlæg i sin egen avis Fuglaframi, hvor han foreslår at oprette et bibliotek, som skal dække hele Færøerne,

¹¹ Kenn Tarbensen 1994, s. 42ff

¹² Ole Harbo 2004

¹³ Sverri Fon 1948, s. 102

¹⁴ H.J. Debes 1995, s. 58

og som skal ”organiseres efter nye måder”¹⁵. Patursson kom ikke nærmere ind på, hvad det var for nogle nye måder, men hentydede utvivlsomt til de anglo-amerikanske ideer om organiseringen bibliotek, idet han henviste til udlandet og oplysningsarbejde der.

Sverre Patursson, som antagelig var kommet i berøring med de anglo-amerikanske ideer gennem sine hyppige Norgesbesøg, blev ganske tidlig vækket af den nationale bevægelse. Han kom til at høre til bevægelsens politiske separatistfløj og forsøgte ved begyndelsen af det 20. århundrede at italesætte Færøernes udvikling til et moderne samfund, både kulturelt og erhvervsmæssigt bl.a gennem sit eget talerør avisen Fuglaframi. Hans egne praktiske bidrag til erhvervslives fremme var stiftelsen af turistforeningen ”Føroya ferðamannafelag”, og i 1918 udgav han ”Fra Færøernes næringsveie i tekst og billeder”. I udgaven, som er en vejviser over færøsk erhvervsliv, beskriver han indledningsvis de erhvervsmuligheder, som han mener er til stede på øerne, men som færinger med sin konservatisme ikke er i stand til at udnytte. Konsekvensen af denne konservatisme, var bl.a. et håbløst umoderne fiskeri.¹⁶

For Patursson var en stærk og samlende færøsk identitet forudsætningen for fremskridt og udvikling i det færøske samfund. Det var en forenet hengivenhed til fædrelandet, der skulle sikre en støt kurs mod en tryk fremtid.

Med følelse alene var ikke nok. Han gik i indlægget samtidig til rette med færingerne for deres manglende interesse for det politiske arbejde. Ingen kunne frasige sig sit samfundsansvar med henvisning til at det, der foregik i Lagtinget ikke var vedkommende for en selv. Men forudsætningen for demokratiet var det oplyste og kritisk tænkende menneske. For hvis man i uvidenhed og med manglende kundskaber tog del i de politiske beslutninger, kunne demokratiet være mere til skade end til gavn. Han skrev :

”Så længe vi mangler hengivenhed til fædrelandet, kundskab og udvikling, så længe er det ringe forhåbninger for gode og trygge

¹⁵ Fuglaframi 1898 , nr. 12, s. 1 ff

¹⁶ Sverre Patursson 1918

fremskridt, så længe vil styringen af landets vakle, snart den ene vej, snart den anden, uden mål”¹⁷

Patursson pegede her fremad mod udvikling og fremskridt, men det var i det gamle bondesamfund og traditionerne, at identiteten var funderet. Færøerne var i en brydningstid. Den gamle bondekultur var i færd med at gå i opløsning som følge af at færingerne var begyndt med havgående fiskeri. Skiftet fra bondesamfund til fiskerisamfund, betød at den orale tradition, som havde formidlet den kulturelle arv fra generation til generation, var i færd med at gå tabt. I indlægget beklager han dette tab således:

”De lange vinteraftener har ikke meget at byde på, siden historierne, kvæderne og fortællingerne ”ved arnestedet” for det meste er døet ud. Det righoldige liv, der udspandt sig indendørs, [og] som holdt ånden redebon, [som] vakte attrå og opildnede til manddomsdåd”.¹⁸

”Ved arnestedet” hentydede Patursson her til fortællertraditionen, hvor husbonden og hans tyende samledes i røgstuen¹⁹ til fælles adspredelse og samtidig som de forarbejdede ulden.

Man havde ikke formået at erstatte dette med noget andet og bedre, og ”følgen er, at sindet sløves og det kan derfor ikke undre nogen, at meget udenlandsk glitter, som aldeles ikke har nogen værdi er blevet sat i højsædet i vores land”.²⁰

For Patursson var der ikke noget modsætningsforhold mellem skriftformen og det talte ord som oplysningsform. Tværtimod understøttede de hinanden. Gennem det talte ord skulle færingeren først vækkes og bevidstgøres for at gøre ham egnet og modtagelig for kundskab og oplysning. Vejen frem var derfor at holde fast i

¹⁷ Fuglaframi 1898, nr. 12, s. 1

¹⁸ Ibid

¹⁹ Røgstue var køkken og opholdsrum på bondegården

²⁰ Fuglaframi 1898, nr. 12, s. 2

folkemøderne, som oplysningsform, da deres betydning som vækkelse og samlende faktor var særdeles stor. De folkemøder, som han referer til var store landsomfattende offentlige møder afholdt i den nationale bevægelses ånd. Efter folkemøderne skulle der i nævnte rækkefølge sættes på folkehøjskole, forelæsninger, ungdomsforeninger - og til sidst - et bibliotek.

To år efter - i 1900 - tog han sagen om biblioteker op på ny. Idet han henviste til sit forrige indlæg om åndslivet på Færøerne og hvad, der skulle til, for at færinger ikke skulle sulte bagud i forhold til udviklingen i udlandet, glædede han sig over, at allerede året efter sit forrige indlæg, havde den færøske folkehøjskole set dagens lys og at forelæsningsformen og ungdomsforeningerne ikke havde været forbigående fænomener, men overraskende havde formået at finde fodfæstet i det færøske samfund.

Uden at tilkendegive at han var bekendt med Patursson's tanker om bibliotek på Færøerne, tog den danske præst på Sandø, Christian Pedersen året efter i artiklen "En folkesag" i avisen *Dimmalætting* spørgsmålet op om nødvendigheden af at indføre bibliotek på Færøerne, eftersom "man næppe, uden at gaa Sandheden for nær kan kalde os et dygtigt og oplyst Folk"²¹. Pedersen var sikker på, at vidbegærligheden lå latent i folket, men at for de fleste var det en besværlig vej at bane sig frem til kundskabskilden. En "god og sund og billig læsning" var det, som skulle bringe folket ud af ligegyldigheden og sløvheden, således at de kunne få del i den rigdom og viden, som andre mennesker havde frembragt. Den erhvervede kundskab skulle siden bruges som en katalysator for udviklingen af samfundet.

Og kilden til kundskab skulle ikke være noget problem, eftersom "Vi har Saa rig en bogskat, som de fleste lande har". Når den danske præst Pedersen sagde "vores", så var det næppe den færøske bogskat, han hentydede til. På dette tidspunkt - ved et 20. århundrede begyndelse - bestod den færøske bogbestand af kun af en snes titler.

Pedersen mente imidlertid ikke at man skulle gå den traditionelle vej med at oprette små bogsamlinger i de enkelte kommuner, da problemet med mange enheder altid ville være for små bogsamlinger. Han foreslog i stedet for at indføre en ordning

²¹ Pedersen 1901a, s. 1

med vandrebibliotek, der med hovedsæde i Tórshavn skulle forsyne læseforeningerne og filialerne på bygderne med bogpakker et par gange om året.²²

Både Patursson og Petersen var enige i, at ét bibliotek for Færøerne ville være den bedste løsning. Men så hørte enigheden op. Patursson, som både i 1898 og igen i 1901 havde plæderet for indførelse af bibliotek på Færøerne “efter [de] nye måder” kunne i princippet tilslutte sig Petersens idé med en vandrebooksamling, men mente nu, at den ikke var moden til gennemførelse. Hans hovedindvending var ængstelsen for at præsten “som fjende af alt selvsagt færøsk”²³ selv ville forestå vandrebooksamlingen i den hensigt at modarbejde en spirende national identitet. Patursson gik endog så langt, at han beskyldte Petersen at konspirere med dem, som ønskede at kue nationalbevægelsen. Da alt andet havde slået fejl, som han sagde, så veg de ikke tilbage for prøve sig med censur: Han skrev:

”Bøger kan være så meget. Og skal Sandø-præsten forestå biblioteket, så skal han nok sørge for, at vores nationale liv ikke får føde. Ingen bog, som på nogen måde støtter det fremskridtsarbejde, som Færinger nu arbejder for, vil komme i betragtning.”²⁴

Patursson forsøgte derefter med at appellere til avisens læsere om at udsætte sagen med den begrundelse, at hvis folk skulle fatte interesse til biblioteket, så måtte de først vækkes til at forstå, hvilken betydning kundskab havde for den enkelte. Denne interesse mente han, kunne bare vækkes ved at få sagen diskuteret på folkemøderne, på forelæsinger og i de nye ungdomsforeninger, der var dannet efter norsk mønster, og som Patursson selv havde været med til at stifte.

Paturssons’ ængstelse for Petersens indflydelse var ikke uden grund. Christian Petersen’s ståsted i spørgsmålet om færingeres kulturelle og åndelige habitus havde

²² Pedersen 1901a, s. 1

²³ Fuglaframi 1901, s. 3

²⁴ Ibid

han tilkendegivet samme år i et indlæg i Højskolebladet, hvor han gik imod alt færøsk, og hvor han tilbageviste det gryende krav om et færøsk nationalitetsprincip:

“Da færingerne ingen videre selvstændig Historie har, ingen store, løftende Minder, anser man de for umuligt, at disse 15.000 Mennesker kan skabe en selvstændig Kultur – tilmed da de er stillede under ugunstige Vilkaar, afsondrede saavel fra hinanden indbyrdes som fra den store Verden. Man vil end ikke være i Stand til at skabe en Litteratur, der kan tilfredsstille selv de tarveligeste Fordringer”.²⁵

Den nationale kamp blev hermed - som på så mange andre områder - bragt ind i bibliotekssagen. En der underskriver sig H. i den danskvenlige avis Dimmalætting tilbageviser Patursson's frygt for dansk kulturimperialisme, som Pedersen i kraft af at være dansk præst og embedsmand på Færøerne måtte repræsentere. H. mente ikke, at vandreboogsamlingen ville være en hindring for udbredelse af færøsk litteratur, men at man med denne derimod sandsynligvis ville skabe litteraturen en større læserskare, og mente derfor, at det var anledning til at tage fat og det straks “først og fremmest for patrioterne”²⁶.

For at sætte skub i bibliotekssagen, tog Christian Petersen initiativ til et borgermøde i Tórshavn. Til stede var foruden andre gejstlige også den danske amtmand. På mødet opstod der ifølge Fuglaframi²⁷ uenighed om, hvordan man skulle gribe sagen an; provsten Friðrik Petersen mente, at man skulle prøve på at få liv i de hensovnede sognebibliotek, mens Christian Pedersen fastholdt tanken om en vandreboogsamling. Hans argument imod sognebibliotekener var, at folk ville nøle med at læse de bøger, som de vidste, at de til enhver tid måtte have til rådighed. Anderledes forholdt det sig med en vandreboogsamling; når bøgerne kun var tilgængelige i en kort periode, ville folk derimod skynde sig at læse dem.

²⁵ Christian Pedersen 1901b, s. 1081-90.

²⁶ Dimmalætting 1901, s. 2

²⁷ Fuglaframi 1901, s. 4

Avisen Dimmalætting refererede mødet mere positivt. Ifølge Dimmalætting var der stor opslutning blandt mødedeltagerne om Sandø præstens ide om en vandrebogssamling. Resultatet af mødet var, at man vedtog at danne en forening, der skulle arbejde videre med hvordan sagen bedst skulle gribes an og udføres i praksis.

I 1902 tog så nogle kvinder fra Torshavn initiativ til et nyt møde til bibliotekssagens fremme. Denne “hemmelige mødevirksomhed” som Patursson udtrykte det, skulle forberede en basar, hvis indtægter skulle gå til etableringen af vandrebogssamlingen. Møderne fik læreren og højskolemanden S.P. Konoy at rette et skarpt angreb mod sagen i et indlæg i Fuglaframi nogle måneder senere. Konoy satte spørgsmålstegn ved om det var et formål i sig selv at få folke til at læse, især hvis det, der betingede læsefærdigheden, var dansk litteratur, der ville “ødelægge færøsk sprog og tænkemåde”. Retorisk spørger han om det ikke er forskel på den “knappe, stille færing” og den “velernærede, fjollede[...] dansker” og om begge kunne leve af den samme åndelig kost? Han vedgik, at der ikke fandtes tilstrækkelig færøsk litteratur, men så kunne man ty til de gamle islandske sagaer. Konoy anså bibliotekssagen som en så stor trussel mod færøsk kultur og identitet, at han vil ikke se passivt til, men opfordrede derimod alle til at “stritte imod dem, der vil drage os længere sydover mod Fladlandet”²⁸.

De thorshavnske kvinders initiativ til bibliotekssagen fik ikke den ønskede opslutning, hvilket Patursson med sarkasme og tilfredshed konstaterer i Fuglaframi i 1902.²⁹ Det vides ikke hvem disse kvinder var, men et gæt er, at de tilhørte det danskprægede borgerskab i Tórshavn. I hvert fald udtrykte Patursson sin tvivl om kvindernes forudsætninger for at vide hvad der rørte sig på byggerne.

Kampen om bibliotekets værdigrundlag, som var rejst af borgerne udenfor det politiske system, gik herefter ud af den offentlige debat. Tilsyneladende endte bibliotekstvisten i uenighed om hvordan biblioteket skulle organiseres. Den underliggende årsag var vel spørgsmålet om, hvilken funktion biblioteket skulle have i det færøske samfund. Om bonden og hans tyende skulle oplyses til eget og til samfundets bedste, som Petersen havde givet udtryk for i sit indlæg. Eller om

²⁸ Nedsættende synonym for Danmark

²⁹ Fuglaframi 1902, s. 3-4

biblioteket og læsningen skulle bruges til at bevidstgøre færingen om sin nationale identitet og værdi, som var Patursson's agenda.

Efter mange forsøg på at rejse bibliotekssagen, og som hver gang var blevet afvist eller udskudt fordi midlerne trængtes til andre formål, lykkedes det til sidst med Statens Bogsamlingskomite's mellemkomst at rejse spørgsmålet i 1918 og som følge af dette at iværksætte en reetablering af Færø Amts bibliotek i 1921. Biblioteket blev karakteriseret som centralbibliotek forstået på den måde, at det som eneste bibliotek på Færøerne betjente hele landet indtil slutten af 1940'erne. Biblioteksudlånet foregik ved at der blev sendt bogkasser ud til bygderne.

6. Lovgivningen

I Danmark regnes bibliotekslovene fra henholdsvis 1920, 1964 og 2000 som de store milepæle i dansk biblioteksudvikling. På trods af, at jeg ikke har fundet kilder, der kan dokumentere dette, så er der ingen tvivl om, at milepælene i dansk bibliotekslovgivning har været initierende for de færøske bibliotekslover, dog med et vist tidsmæssigt efterslæb.

Efter forsøg på at indføre det moderne folkebibliotek, fik Danmark sin første bibliotekslov i 1920, hvis opgave var at udbrede kundskaber og almindelig oplysning og "hvori den biblioteksstruktur og den norm for det gode folkebibliotek, som i sin substans stadig er gældende, blev fastlagt".³⁰ Selv om loven ikke kom til at gælde for Færøerne, så blev den dog et eksempel til efterfølgelse for den selvejende institution Færø Amts bibliotek, der efter reetableringen i 1921 og allerede to år efter lovens vedtagelse i Danmark formulerede sin opgave i bibliotekets statutter i 1923. Det blev hermed bibliotekets opgave at:

"udbrede Kundskab og almindelig Oplysning ved gratis Udlaan af Litteratur til Biblioteker og private indenfor Øernes Omraade,"samt ved Indretning af gratis tilgængelige Læsestuer med Haandbogssamlinger"³¹

³⁰ Emerek 2001, s. 88

³¹ M.A. Jacobsen 1929, s. 105

Ved uforbeholdent gratis udlån til alle borgere videreførtes traditionen fra Amtsbibliotekets grundlæggelse. Statuetterne adskilte sig dermed fra den danske bibliotekslov fra 1920, efter hvilken de danske biblioteker havde mulighed for at afkræve låneren ”en lav betaling” for lånet, og hvor låneretten begrænsede sig til at gælde personer over 14 år, der tilmed måtte have bopæl indenfor bibliotekets virksomhedsområde”.³²

Som amts- og centralbibliotek og som de facto eneste bibliotek på Færøerne fik biblioteket ikke uventet tildelt de nationale biblioteksopgaver. For efter udbredelse af almindelig oplysning var det dernæst bibliotekets opgave at:

”indsamle i videst muligt Omfang al Litteratur vedrørende Færøerne, at virke hen til, at der til Biblioteket knyttes en Studieafdeling med Litteratur af videnskabelig Art”.³³

Når det i statutterne stod vedrørende Færøerne og ikke færøske udgivelser, så er statutterne affattede på et tidspunkt, hvor færøsk bogudgivelse endnu var i sin vorden. Det var denne samling, som kom til at danne grundlaget for den senere ”Færøsk afdeling”, som tilsvarende ”Danske afdeling” ved det Kongelige Bibliotek i København.

6.1 Lov om hjemmestyre

Efter anden verdenskrig overgik Færøerne fra at være dansk amt til at ”være et selvstyrende folkesamfund i det danske rige”, hvis legitimitet var forankret i Lov om hjemmestyre fra 1948.³⁴ Færøske myndigheder kunne i henhold til hjemmestyreløven overtage lovgivning og det finansielle ansvar af det, der blev betegnet som færøske særanliggender, og hvis sagsområder var nærmere definerede i loven.

Biblioteksvæsenet blev sammen med arkiv- og museumsvesenet et af de første sagsområder, som det nyetablerede hjemmestyre overtog. Ved overdragelsen til færøsk myndighed, fik Færøerne i 1952 sin første egentlige bibliotekslov. Loven, hvis danske paralleltitel var ”Lagtingslov om landsbibliotek m.m.”, havde antagelig

³² Lov om statsunderstøttede biblioteker nr. 160, 1920

³³ M.A. Jacobsen 1929, s. 105

³⁴ Lov om Færøernes hjemmestyre *LOV nr 137 af 23/03/1948*

den danske bibliotekslov fra 1950 som forlæg, men adskilte sig fra denne på flere områder.

På trods af, at der fandtes et par biblioteker samt et fåtal læseforeninger på øerne, så var loven i bibliotekssammenhæng først og fremmest tænkt til at skulle fremme og regulere Færø Amts biblioteks virksomhed, som ved overtagelsen af biblioteksanliggender skiftede navn til Føroya landsbókasavn, idet de første syv af lovens 16 paragraffer var viet landsbiblioteket's virke, mens lovens § 8-9 indskrænkede sig til at omhandle andre bibliotekers muligheder for økonomisk støtte samt landsbibliotekets opgave som kontrolmyndighed og vejledningsfunktion overfor disse. De sidste 6 paragraffer var biblioteket uvedkommende. De var ment at regulere Landsarkivets virke.

Færø Amts bibliotek havde i henhold til statutterne fra 1923 haft som opgave først ”at udbringe almindelig Oplysning og Kundskab” og dernæst at indsamle litteratur vedrørende Færøerne. Ved overtagelse af biblioteksområdet skiftes der fokus. Paragraffernes rækkefølge indikerede nu en anderledes prioritering af opgaverne. Det blev fra nu af ikke landsbibliotekets primære opgave at udbringe ”almindelige oplysning og kundskab”, men missionen blev derimod ifølge lovens § 1a at: “samle al færøsk litteratur og så vidt muligt litteratur omhandlende Færøerne”.³⁵ For at kunne udføre dele af denne opgave hjemledes der i samme lov indhentning af materiale ved pligtaflevering.

Biblioteket kom dermed først og fremmest at placere sig som nationalbibliotek, for først i paragraffens andet punkt formuleres opgaven som folkebibliotek, der med centralbibliotekfunktionen skulle udbrede kundskab og oplysning i landet ved hjælp af ”faglig, skønlitterær og anden almendannende litteratur”.³⁶

Spørgsmålet er, om biblioteket ved reetableringen i 1921, og hvor Færøsk afdeling oprettes, ikke allerede havde indtaget rollen som nationalbibliotek. At afdelingen havde en særlig status i biblioteket, beskriver Sverri Fon, da han i en artikel beskriver landsbibliotekar M.A. Jacobsens følelser for denne samling således:

³⁵ Lóg um landsbókasavn v.m.

³⁶ Ibid

”og det kan tænkes, at M.A. Jacobsen, som udviste særlig kærlighed til denne samling, og som selv havde stor indsigt i færøske forhold, har lagt et stort arbejde ned i denne afdeling...”³⁷

Føroya landsbókasavn havde som Færø Amts bibliotek i realiteten været eneste offentlige bibliotek på Færøerne siden reetableringen i 1921. Sandsynligvis var det overtagelsen af biblioteksvæsenet til færøsk myndighed, der ansporede til etablering af de biblioteker som efter indføring af hjemmestyret, begyndte sin virksomhed. I perioden fra 1948 og frem til 1967, hvor loven om folkebiblioteker bliver vedtaget, så 8 biblioteker dagens lys.³⁸ Ikke uventet var det der større bygder, der først gav sine indbyggere bibliotekstilbud. Men allerførst ude var den lille bygd Eiði, der med sine 523 indbyggere fik offentligt bibliotek allerede i efteråret i 1948. Biblioteket, som var selvejende, blev finansieret dels med egne midler dels med støtte fra kommunen og landsstyret.

For at sikre, at biblioteket som alle andre færøske biblioteker overholdt den standard, der berettigede bibliotekerne til økonomisk støtte fra landsstyret, virkede biblioteket efter generelle vedtægter og forskrifter, som Landsbókasavnið som tilsynsmyndighed havde udarbejdet for bygdebibliotekerne. Opgaven var den samme som i statutterne for Amtsbiblioteket, nemlig at udbrede kundskab og oplysning, men her med en uddybende tilføjelse om, at det drejede sig om faglig, skønlitterær og anden almindelig oplysende litteratur.³⁹

Hvad bogvalget angik, så skulle der bestræbes efter en så alsidig samling som muligt. For at imødekomme dette krav, skulle samlingen indeholde fagområderne geografi, historie og almindelig kulturhistorie samt religion, samfundsforhold og teknik.

Kravene til alsidigheden blev dog lempet, da det gjaldt den skønlitterære del af samlingen. Her var den almindelige borger i bygdesamfundet Eide så vel som i de andre færøsk kommuner bedst tjent med færøsk og nordisk skønlitteratur. Til

³⁷ Sverri Fon 1948, s. 103

³⁸ Martin Næs 2005, s. 22

³⁹ Johan Kallsoy 1949, s. 57

gengæld blev der ikke givet køb på kvaliteten; biblioteket skulle ”give låneren mulighed for at låne det bedste af det, der var skrevet på Færøerne og i de andre nordiske lande”.⁴⁰ Et lidt prætentivt krav hvad den færøske nationallitteratur angik. Den samlede udgivelse af færøsk skønlitteratur talte ved slutten af 1940’erne 50 titler – børnebøger og sangskatten iberegnet.⁴¹

Med forskrifterne havde Amtsbiblioteket således sikret sig, at bygdebibliotekerne understøttede Amtsbibliotekets formål som centralbibliotek, nemlig at ”lægge særlig vægt på at få de færøske bøger læst rundt omkring i landet”.⁴²

Vedtægterne havde stadig gyldighed i 1974, da landsbibliotekar Sverri Egholm i artiklen ”Biblioteksarbejdet på Færøerne 30-40 år bagud” beskriver de aktuelle færøske biblioteksforhold.⁴³

6.2 Lov om folkebiblioteker

I 1964 vedtog Danmark den lov, som i Danmark blev betegnet som “verden bedste bibliotekslov”.⁴⁴ De to vigtigste bestemmelser i loven var, at kommunerne fik pålagt at yde gratis bibliotekstjeneste til alle borgere i landet uanset bopæl, dernæst at folkebibliotekerne fik en udvidet formålsparagraf med det formål:

“at fremme oplysning, uddannelse og kulturel aktivitet ved at stille bøger og andet egnet materiale vederlagsfrit til rådighed”⁴⁵

Med ændringen af formålsparagraffen blev der åbnet for, at bibliotekerne med statslig støtte kunne inkludere andre materialer end bogen i bibliotekstilbuddet – f.eks. kunst og musik. Loven blev anset som så banebrydende, at den skabte forlæg for andre landes bibliotekslove, bl.a. den norske.

⁴⁰ Arbeiðbeiðsreglur fyri Eiðis bókasavn, gengivet i Johan Kallsoy 1949, s. 59

⁴¹ Kilde: Føroya landsbókasavn

⁴² .Sverri Fon 1948, s. 105

⁴³ Sverri Egholm 1974, s. 72

⁴⁴ Jørgen Svane-Mikkelsen 2005, s. 188

⁴⁵ Henrik Jochumsen og Casper Hvenegaard Rasmussen 2006 , s. 99

Også på Færøerne fik loven sine efterligninger. I 1968 blev *Lov om folkebiblioteker* vedtaget, hvor bl.a. formålsparagraffen var en direkte afskrivning af biblioteksloven fra 1964. Den færøske lov adskilte sig dog fra den danske på et væsentligt punkt. Selv om landsstyret med loven flyttede ansvaret for folkebibliotekerne over på kommunerne, så var de dog fritstillede, hvorvidt de ville påtage sig denne opgave - enten alene eller i samarbejde med anden eller flere kommuner.

Efter at loven om folkebibliotek var vedtaget, kom der yderligere 8 biblioteker. Muligvis har det ikke kun været loven om folkebibliotek, der har ansporet til at turen nu var kommet til de mellemstore kommuner. Antageligvis har kravet til opgradering af undervisningen i skolerne været med til at kommunerne her så en mulighed for kombinationsbibliotek, da alle uden undtagelse blev kombinerede folke- og skolebiblioteker, men med mere vægt på skolebiblioteksfunktionen som tiden gik.

Selv om loven uden tvivl medvirkede til, at der blev oprettet flere kommunale folkebiblioteker, så var det for den færøske borger dog bare på papiret, at loven kom til at være "banebrydende". Bortset fra bibliotekerne i Tórshavn og senere bibliotekerne i Klaksvík og Fuglafjørður, blev lovens paragraffer om eksempelvis kulturelle arrangementer aldrig noget tilbud til den færøske biblioteksbruger. På samme måde som "*andet egnet materiale*" heller ikke blev et reelt bibliotekstilbud før i begyndelsen af 80'erne, da de første lydbøger på færøsk kom på markedet. Film blev først en del af Føroya landsbókasavn's tilbud til bibliotekerne i 2009. Opsøgende virksomhed har begrænset sig til biblioteksbetjening af arresten i Tórshavn samt bogudlån til patienterne ved sygehuset i Tórshavn. Det sidste kun for en periode i halvfjerdserne.

De manglende tilbud baserede sig vel først og fremmest på den realitet, at de små biblioteker på bygd med ukvalificeret personale og sine begrænsede økonomiske ressourcer ikke formåede mere end almindeligt bogudlån. Men det er antagelig ikke hele forklaringen. Heller ikke det mest ressourcestærke bibliotek - folkebiblioteket i Tórshavn, formåede at opfylde formålsparagraffen, når det drejede sig om tilbud af andre medier.

Lyd- og billedmedierne er stærke medier, og en medvirkende årsag til fravalget af disse kan muligvis findes i den modstand, som dele af befolkningen havde imod

indførelse af fjernsyn på Færøerne ved midten af 80'erne; nemlig at fjernsyn med en overvejende udenlandsk programflade blev opfattet som en trussel mod færøsk sprog og kultur.

6.3 Biblioteksloven af 1988

I 1986 nedsatte Landsstyret et udvalg, der skulle udarbejde en lovændring, hvori man ønskede at indskrive det voksende antal skolebiblioteker ind i loven om folkebiblioteker.

I sidste halvdel af firserne var der økonomisk boom på Færøerne, fiskepriserne var i top, det var arbejde til alle hænder - og flere til. Tidspunktet for at fremme en ny bibliotekslov var derfor velvalgt, og det som oprindeligt var tænkt som en lille lovændring, udviklede sig i stedet til en helt ny bibliotekslov.

Lovforslaget, som af fagets aktører forventedes at blive et stort fremskridt i forhold til loven af 1968, formulerede biblioteksopgaven som et obligatorisk kommunalt ansvar. Hvor der i forslaget havde stået skal, kom paragraffens endelige ordlyd til at lyde: ”alle bygde-og byråd organiserer folke-bibliotekstjeneste”⁴⁶. Denne valne formulering lagde op til en åben tolkning af loven. At der hersket tvivl om graden af institutionaliseringen af ”biblioteksvæsenet” kom til udtryk under lagtingsbehandlingen ved lovændringen i 2001 hvor lagtingsmedlemmerne spurgte hinanden om, hvordan loven skulle forstås.

I tillæg til de kommunale folke- og skolebiblioteker kunne der efter ønske oprettes mellem 7-9 centralbiblioteker. Disse skulle delvis tage sig af folkebiblioteksvirksomheden i kommunen, hvor de var lokaliserede, samt virke som centralbibliotek for folkebibliotekerne i området.

Ved loven blev det dermed gjort et forsøg på at indføre en treleddet biblioteksstruktur, men uden at det politiske system på Færøerne havde det tredelte forvaltningsniveau, efter hvilket centralbibliotekerne i de andre nordiske lande var forankrede i. På trods af, at alle de politiske ordførere var enige i, at lovforslaget lagde op til en alt for uigennemskuelig og bureaukratisk struktur, blev forslaget vedtaget med absolut flertal, da det sammen med et stort antal andre sager blev behandlet ved lagtingssessions slut i 1988.

⁴⁶ Uppskot um lögtingslóg um bókasøvn, s. 23

I 1992 kollapsedet det færøske samfund både økonomisk og politisk. De øgede bevillinger, som skulle gøre det muligt at opfylde intentionerne i loven, udeblev. Den lov, som biblioteksfeltet havde næret store forventninger til, og som skulle have givet færøsk biblioteksvæsen det efterlængtede løft, blev dermed sat på "stand by". Dette betød bl.a. at de borgere, som ikke havde tilgang til bibliotek, stadigvæk måtte forlade sig på at få tilsendt materiale fra bibliotekerne i Tórshavn. Med krav til lånerne om selv at bekoste returneringen af materialet fortsatte biblioteksvæsenet at underminere et af de vigtige principper ved det moderne folkebibliotek, - gratisprincippet.

6.4 Biblioteksloven af 2001

I endnu et forsøg på at fremme bibliotekerne blev der i begyndelsen af 2001 igen fremlagt et forslag til en ny bibliotekslov. Initiativet var kommet fra feltet, og der blev nedsat et to-mands udvalg til at udarbejde forslaget. At man havde sin tvivl om, at det denne gang mon skulle lykkes at få vedtaget en lov, der skulle give bibliotekerne det hårdt tiltrængte løft, gav udvalget udtryk for allerede i bemærkningerne til lovforslaget:

“Ved foreliggende forslag gøres et forsøg på, at indføre en ajourført og moderniseret bibliotekslov, som ikke står tilbage lovene i vore nabolande”⁴⁷

Selvforståelsen som et moderne land var det flere politikere, der kunne tilslutte sig, og alle ordførerne var indstillede på at give lovforslaget en positiv behandling i Lagtinget.

Formålet med biblioteksloven, der stadigvæk var "at fremme oplysning, kundskab og kulturel virksomhed" var ellers ikke et tema, der var til debat under lagtingsbehandlingen af lovforslaget. Der var dog tre undtagelser. Jógvan á Lakjuni ordføreren for det højreorienterede parti Fólkaflokkurin og senere kulturminister forstod ikke, at der ikke måtte tages moralske hensyn til det materiale, som blev stillet til rådighed på bibliotekerne. De to andre undtagelser var fra det radikale selvstændighedsparti Tjóðveldisflokkurin, hvoraf Annita á Fríðriksmørk i

⁴⁷ 99 Uppskot um lögtingslóg um bókasøvn

bibliotekerne så et brugbart instrument til at beskytte en sårbar færøsk kultur mod en stadig stærkere påvirkning udefra. Underforstået viste hun til Den Sorte Diamant og det relativt nyopførte Landsbókasafn i Reykjavík, da hun sagde, at både Danmark og Island havde erkendt denne trussel. Når begge lande havde satset på store udbygninger af sine [national]biblioteker⁴⁸, så:

“var dette i erkendelsen af det pres og den påvirkning, som kommer udefra, og som er umådeligt stort. Og det er derfor nødvendigt at styrke kulturarven i det samfund man bor i, hvis man på nogen som helst måde skal kunne følge med i samfundet, - som en nation, - som en egen nation iblandt andre nationer”.⁴⁹

At tage stilling eller have en mening om bibliotekernes formål var måske heller ikke så let, - i hvert fald ikke for Jógvan á Lakjuni, der havde:

“prøvet at læse denne sag igennem, og [...] den som ikke lever i denne biblioteksverden, han har måske ikke så let ved at overskue alle disse ting”.⁵⁰

Det som derimod var lettere at forholde sig til, og som de fleste repræsentanter havde en mening om, var spørgsmålet om hvem, der skulle betale for bibliotekerne, - kommunerne eller Landsstyret. Dette blev stridens æble, og som hele debatten kom til at dreje sig om. Lovforslaget opretholdt den eksisterende refusionsordning, hvorved kommunerne fik refunderet 60% af driftsudgifterne samt 50% til etablering af lokaler. Dette fik flere af lagtingsmedlemmerne til at sætte spørgsmålstegn ved konsekvensen af Landsstyrets politik, idet Landsstyret kort forinden havde fremlagt en betænkning, der skulle definere et skarpere skille mellem land og kommuner.

⁴⁸ Min klamme

⁴⁹ Annita á Fríðriksmørk. Referat fra Lagtingets forhandlinger 2000

⁵⁰ Jógvan á Lakjuni. Referat fra Lagtingets forhandlinger 2000

6.5 Lækagen mellem teori og praksis

At verden var i forandring og Færøerne var et samfund, der ikke måtte stå tilbage for andre lande, var ikke det eneste grund til, at der blev gjort forsøg på at fremme en ny bibliotekslov kun 13 år efter den gennemgribende lovændring i 1988. I bemærkningerne til lovforslaget havde udvalget også en anden begrundelse, som var at: “at 1988-loven har ikke fungeret inden alle områder”⁵¹, Dette “alle områder” var først og fremmest det faktum, at Lagtinget ikke havde bevilliget de nødvendige midler, der skulle muliggøre intentionerne i loven.

” Det er utæt mellem teori og praksis” er en ofte citeret linje fra digtet “Det regner på biblioteket” efter den færøske digter Rói Patursson⁵². Det færøske folk har ikke uden grund siden taget citatet til sig, som et udtryk for politisk hykleri. Under lagtingsbehandlingen var det flere politikere, der gav udtryk for, at der ikke var overensstemmelse mellem det som Lagtinget sagde, og hvordan Lagtinget reelt handlet. Katrin Dahl Jacobsen fra det socialdemokratiske parti Javnaðarflokkurin mente f.eks. at det ikke kunne nytte noget at have “*en meget velmenende lov*”, hvis der ikke fulgte bevillinger med. Hun fandt at:

“at dette lovforslag må afgjort være et fremskridt, men betingelsen er, at penge følger med dette lovforslag. Det bliver sagt i bemærkningerne, at [intentionerne] i loven fra 88 ikke blev opnået, og så laver man en ny lov, som ikke er mindre ambitiøs end den fra 88, og det kan ikke nytte noget, hvis resultatet bliver det samme”.⁵³

Tvivlen om lovens ambitionsniveau og den store uenighed om hvem, der skulle betale for bibliotekernes drift, holdt dog ikke alle de 28 fremmødte politikere fra at stemme ja for loven med den i lovforslaget definerede fordelingsnøgle mellem kommunerne og Landsstyret, vidende om at handlingen næppe ville få økonomiske konsekvenser hverken for kommunekasserne eller landskassen. Dette have man jo

⁵¹ 99 Uppskot um lögtingslóg um bókasøvn

⁵² Rói Patursson 1985, s. 33

⁵³ Katrin Dahl Jacobsen. Referat fra Lagtingets forhandlinger 2000

med ”succes” prøvet før. Det var også de selvsamme politikere som ved behandlingen af det efterfølgende finanslovsforslag tildelte bibliotekssektoren 13.1⁵⁴ af de 19,1 mill.⁵⁵, der skønnedes at skulle til, for at loven kunne realiseres.

Det kan undre, at biblioteksvæsenet var et af de første områder, der blev overtaget efter hjemmestyrets indførelse, når eftertiden har vist hvilken ringe legitimitet, biblioteker har haft hos det politiske system på Færøerne. Det er sparsomme kilder, der kan belyse denne afgørelse, men en formodning om, hvorfor det just blev biblioteksområdet, der blev overtaget, kunne der være to grunde til:

Færøerne havde været besat af England under krigen, og den fem år lange adskillelse fra Danmark havde givet færinger en tro på, at de kunne klare sig uden Danmark og foranlediget heraf, var der givet næring til den latente selvstændighedstrang, hvilket resulterede i en folkeafstemning i 1946 om løsrivelse fra Danmark. Selv om folkeafstemningen, der gav et knebent flertal for løsrivelse, blev underkendt af den danske regering, så må man formode, at opfattelsen af bibliotek som en kulturinstitution og som formidler af en national identitet, blev set som et middel til at fastholde og forstærke den selvforståelse, der var vokset frem under krigen. At overtagelsen skete sammen med overtagelsen af arkiv- og museumsvesenet kan bare forstærke denne antagelse, idet samme institutioner ifølge sagens natur også var med til at varetage den færøske kulturarv.

En anden medvirkende og samtidig praktisk forklaring til overtagelsen kan være, at den færøske bogudgivelse var meget begrænset, og at overtagelsen derfor kunne forventes at blive udgiftsneutral for det nyetablerede hjemmestyre. I hvert fald forsøgte landsstyremedlemmet for højrepartiet Fólkaflokkurin Richard Long, at berolige lagtingsrepræsentant Hans Iversen med at ”planen er ikke, at disse institutioner skal koste et øre mere [...], end de gør i dag, snarere mindre⁵⁶”. Iversen, som repræsenterede partiet Sambandsflokkurin⁵⁷ i Lagtinget, havde under lagtingsdebatten udtrykt sin forståelse for sagen, men mente, at den kunne vente,

⁵⁴ Løgtingsfíggarlóóg 2002, s. 256

⁵⁵ Løgtingstíðindi 2000, 3. bd., s. 1365

⁵⁶ Dimmalætting 1951, 21. november

⁵⁷ Sambandsflokkurin går ind for rigsfølleskab med Danmark

fordi ”vi har så mange andre store sager, som det er af afgørende betydning af få løst nu”.⁵⁸

I lovens bogstav adskilte færøsk og dansk lovgivning på biblioteksområdet sig ikke nævneværdigt. Rent formelt havde begge oplysning og kundskab som mål for deres virke. Den praktiske forskel bestod derimod i, hvordan viljen eller evnen var til at forvalte lovene.

7. Professionalisering

“Når man i Amerika vil organisere et Bibliotek, saa tænker man paa fire Ting i følgende orden: 1) Bibliotekaren. 2) Bøgerne. 3) Arbejdsmetoden. 4) Lokalet.”⁵⁹

Ordene kom fra overbibliotekar ved Det Kongelige Bibliotek i Danmark, H.O. Lange i 1909. Lange var ligesom Steenberg stærkt inspireret af de angelsaksiske ideer om “free public libraries”, og for Lange var faguddannede bibliotekarer selve omdrejningspunktet for udvikling af bibliotekerne. Det var bibliotekaren, der med sit kendskab til litteraturen og ikke mindst med sin kompetence til at tilvejebringe og formidle litteraturen, der var det vigtigste i bibliotekernes oplysningsarbejde.

På Færøerne har professionaliseringen af biblioteksfeltet stort set ikke været viet opmærksomhed. Derimod har opførelsen af nye biblioteksbygninger været set som de store landvindinger. F.eks. blev der allerede i den første lov om folkebiblioteker fra 1968 fremsat henstilling om at biblioteker, hvis samlinger oversteg 10.000 bind, skulle etablere sig i egne selvejede lokaler, mens loven derimod ikke indeholdt krav eller ønsker om uddannelse af feltet. Disse betingelser har stadig aktualitet, idet de er videreført i de efterfølgende love.

Men hvad var det for en opgave, som bibliotekarene i de færøske biblioteker skulle løfte? Hvad forventede det omliggende samfund sig af dem. Og hvilken forståelse havde de selv af sin opgave?

⁵⁸ Dimmalætting 1951, 21. november, s. 1

⁵⁹ Henrik Jochumsen og Casper Hvenegaard Rasmussen 2006, s. 81

7.1 Læg og lærd

Lige fra de første folkebiblioteker og læseforeninger var blevet oprettede på Færøerne, havde det været læreren i bygden der stod driften af det stedlige bibliotek. Læreren indtog på mange måder en særstilling i de små bygde-samfund, da de som oftest var den eneste person i bygden med en uddannelse baseret på boglig lærdom.

At det var læreren, der tog sig af det stedlige bibliotek var heller ikke ukendt i de andre nordiske lande. Før professionaliseringen i de andre nordiske lande slog igennem i mellemkrigstiden, blev varetagelsen af folkebibliotekerne som oftest udført af lærere, hvis virke den finske bibliotekshistoriker Ilkka Mäkinen betegner som "hobbyliknande bibliotekaryrke"⁶⁰.

Som følge af idéerne fra Amerika om det moderne folkebibliotek opstod der i Danmark såvel som i det øvrige Norden en magtkamp om biblioteket mellem "lægfolkene" og de "professionelle", repræsenteret ved henholdsvis folkeskolelærere og de uddannede bibliotekarer. Udfaldet af striden om folkebibliotekerne i f.eks. Danmark var, at de uddannede bibliotekarer vandt.

7.2 M.A. Jacobsen og Rikard Long

Under arbejdet i 1918 med at reetablere amtsbiblioteket foreslog den daværende forstander for biblioteket, i forbindelse med spørgsmålet om hvem som skulle stå for bibliotekets drift, at man skulle få danske biblioteksfolk at komme til Færøerne for at sætte færing ind i biblioteksarbejdet. Dette blev imidlertid frarådet af den danske biblioteksdirektør A.S. Steenberg, som i stedet for anbefalede at lade en færing – helst en lærer at rejse til Danmark for der at gøre sig bekendt med biblioteksforhold.

Valget faldt dog ikke på en lærer. "Lagtingets staaende udvalg vedrørende Bibliothekssagen" fandt derimod i cand. phil. M.A. Jacobsen "en Mand, som efter den nødvendige Uddannelse, vil være vel egnet til at overtage Stillingen som Bibliotekar ved det fremtidige Centralbibliotek".⁶¹ Og dog - Jacobsen havde undervist i naturfag ved Thorshavn mellem- og realskole i tidsrummet 1914-1919, så helt uden erfaring med lærergerningen var han ikke.

⁶⁰ Ilkka Mäkinen 2001, s. 127

⁶¹ Lagtingstidene 1919, bd. Bs. 4

At Steenberg, som netop i Danmark var en af de fremmeste fortalere for professionalisering af biblioteksfeltet, foreslog en lærer, skal næppe ses som en nedprioritering af professionaliseringen hvad færøske forhold angik. I et samfund med lav uddannelsesgrad har Steenberg sandsynligvis haft en praktisk tilgang til sagen og satset på det sikre, nemlig de personer, som han vidste havde muligheder for at gennemføre en uddannelse i Danmark. I efteråret i 1919 begyndte Jacobsen så sin bibliotekaruddannelse i Danmark.

Der var dog andre egnede kandidater. Udvalget havde i forbindelse med bibliotekssagens fornyede aktualitet rettet henvendelse til cand.phil Rikard Long om at forestå udlån og fordeling af den foreløbige bogsamling, som Statens Bogsamlingskomité i Danmark havde skænket Færøerne. Selv om Long heller ikke havde den ønskede uddannelse som lærer, så kan udvalget i og med at de selv havde rettet henvendelse til ham, næppe have overset hans evne til og interesse for sagen. Lærergerningen kom han siden at udøve, da han året efter – i 1919 begyndte sit livslange virke som lærer ved Thorshavn mellem- og realskole. Som forfatter, avisredaktør, politiker og kulturpersonlighed kom han desuden at sætte sit præg på Færøernes politiske og kulturelle liv.

At Long havde interesse for biblioteksarbejdet og havde godt kendskab til de anglosaksiske biblioteksideer havde han givet udtryk for i en avisartikel under overskriften ”Biblioteker og folkeoplysning” hvor han så bibliotekerne som et middel - til ikke bare det enkelte menneskes personlige udvikling, men også som instrument til at udvikle det færøske samfund. Han skrev:

”I alle udviklede lande i verden omkring os, har de mænd, der regerer, forstået, at lige så vigtigt det er at have gode skoler, hvor landets ungdom kan få gode kundskaber og modnes til at deltage i den hårde konkurrence, som nutidens levevis fordrer, ligeså vigtigt er det at have mange og gode biblioteker i landet, hvor man til enhver tid efter skolegangens slut kan søge sig kundskaber og åndelige nydelse”.⁶²

⁶² Rikard Long 1919, s. 2

At det ikke var nogen tvivl om hvad slags kundskaber, der var brug for, blev tilkendegivet længere nede i artiklen. For at opnå målet skulle der bygges et hovedbibliotek til ”at uddanne færinger til et moderne erhvervsliv”.⁶³ Og det var ikke hvem som helst, der kunne påtage sig den vigtige opgave, der var at bringe samfundet fremad. Skulle der opnås gode resultater, skulle der specialister til. For:

”På samme måde, som ingen skole bliver god uden en god lærer, så kommer intet bibliotek til sin fulde nytte uden en god bibliotekar”.⁶⁴

Hvorefter Long viste, at han kunne ”arvefølgen”: først bibliotekaren, så bøgerne og til slut eget hus.

Jacobsen blev udpeget til stillingen. Hvorfor det blev ham, der fik uddannelsen og embedet og ikke Long, der både havde erfaring med biblioteksarbejdet og som havde udvist åbenlys interesse for sagen, står hen i det uvisse. Man kan bare konstatere, at de tre medlemmer i lagtingets bestående udvalg, som udpegede Jacobsen, alle tilhørte selvstyrefløjnen i færøsk politik. Det samme gjorde både Jacobsen og Long, men de havde antagelig hver sin opfattelse af biblioteks værdigrundlag. Long så i biblioteket et målrationalt - et praktisk redskab i at udvikle Færøerne til et moderne samfund. Med sin målrationalt tilgang til biblioteket var han her i trit med de anglo-amerikanske idéer, som var, at borgeren ikke bare skulle løfte sig selv, men også sine erhvervsevner.

For Jacobsen derimod repræsenterede biblioteket en national dannelsesværdi. Det var den gryende færøske litteratur, der skulle bringe læseren i større forståelse med sig selv og sit land.

7.3 Bibliotekaren

I sit virke som bibliotekar ved Føroya amtsbókasavn kom M.A. Jacobsen alene til at udgøre ”professionen” inden feltet helt frem til sin død i 1944, da den faguddannede bibliotekar Sverri Fon overtog embedet og dermed ledelsen af Færø Amts bibliotek.

⁶³ Rikard Long 1919, s. 2

⁶⁴ Ibid

Man havde næppe forstillet sig, at der skulle være behov for yderligere professionalisering. I loven af 1952 om landsbibliotek m.m.⁶⁵ står der om ansættelsesmyndighed, at “landsstyret ansætter bibliotekaren”⁶⁶. Ikke alene var der kun talen om denne ene bibliotekar, men heller ikke alle var enige i professionens titel da lovtæksten skulle forfattes. Stillingsbetegnelsen til at forestå Færø amtsbibliotek havde i henhold til biblioteksstatutterne fra 1923 været det græske ord *bibliotekar*. Statutterne var, som alle andre offentlige dokumenter fra før hjemmestyrets indførelse, affattede på dansk alene. *Bibliotekar* var også stillingsbetegnelsen i det fremlagte lovforslags danske tekst, der som alle andre lagtingslove efter 1948 nu havde paralleltekst på færøsk og dansk.

Under lagtingsbehandlingen af loven støttede repræsentanten for partiet Fólkaflokkurin⁶⁷ Poul Petersen lovforslaget, men mente dog at stillingen skulle betegnes som “antikvar”, da det færøske ord for bibliotekar “*bókavørður*” [...] ikke klingede i hans ører⁶⁸. At det var selve klangen i det nyfærøske⁶⁹ ord, som Poul Petersen ikke kunne forlige sig med, kan synes mærkeligt. Som repræsentant for partiet Fólkaflokkurin, hørte Poul Pedersen til selvstyrefløjen i færøsk politik og dermed den politiske fløj, der ønskede at styrke færøsk identitet og selvstændighed, hvoraf sprogpolitikken var en væsentlig faktor. Det er derimod god grund til at tro, at “dissonansen” henspejlede sig på selve stillingsdiskursen, og at denne kan findes i en af årsagen til opførelsen af biblioteksbygningen til Amtsbiblioteket fra 1932. For efter at have gjort adskillige forsøg på at få Lagtinget til at bevillige penge til en ny biblioteksbygning for at afbøde de trange og kummerlige kår, som biblioteket levede under, og som hver gang var blevet afvist, fordi man trængte pengene til andre formål, vedtog Lagtinget omsider i 1923 at bygge nyt bibliotek. Budgetudvalget, som fik sagen til behandling, næver i deres indstilling dog ikke biblioteksspørgsmålet som grund til at der omsider bevilliges penge. Deres bevæggrunde til at stemme forslaget igennem var derimod:

⁶⁵ Løgtingslóg um landsbókasavn v.m.

⁶⁶ Min udhævelse

⁶⁷ Fólkaflokkurin er et højreparti, som går ind for færøsk selvstyre

⁶⁸ Dimmalætting 21. nov. 1951, s. 1

⁶⁹ I følge det sproglige nævn Málnevndin er ordet første gang registreret brugt i 1921.

“at hvis forsvarlig Plads heroppe ikke kan skaffes i en nogenlunde nær Fremtid, vil det være nødvendigt at nedsende⁷⁰ til Landsarkivet forskellige Arkivsager fra de herværende Embedskontorer, hvis Arkiver hverken frembyder den fornødne Plads eller den nødvendige sikkerhed til Arkivernes forsvarlige opbevaring⁷¹”.

Det var således arkivets pladsmangel, der gjorde at det gamle ønske om nyt bibliotek blev realiseret, idet den påtænkte biblioteksbygning efter planen skulle rumme både amtsbiblioteket, embeds-arkiverne samt et færøsk etnografisk museum.

Lovforslaget om landsbibliotek m.m. blev lagt frem 30 år efter, at Steenberg var kommet med sine rekommandationer om, hvordan man skulle forestå biblioteket på Færøerne. Amtsbiblioteket var i den mellemliggende tid kommet bort fra indflydelsessfæren fra dansk biblioteksvæsen og Steenbergs italesættelse af professionaliseringen af biblioteker havde efter så mange år antagelig fortabt sig i glemselen og havde derved mistet sin kraft.

7.4 Bókavarðafelagið

I 1986 blev den færøske bibliotekarforening *Bókavarðafelagið* stiftet. Foreningen blev oprettet som en interesseorganisation, idet fagpolitiske løn- og ansættelsesforhold blev varetaget af de offentlige funktionærers forening *Starvsmannafelagið*.

Foreningens formål var ifølge vedtægterne:

- at arbejde for medlemmernes faglige og uddannelsesmæssige interesser⁰
 - at fremme biblioteksudviklingen på Færøerne
- samt
- at fremme interessen for litteratur og biblioteker⁷²

⁷⁰ Nedsende = sende ned til Danmark

⁷¹ Føroya landsskjalasavn. FAJ 1925 – No 689.

Incitamentet til foreningens oprettelse var det arbejde, som Landsstyret havde iværksat for at lave ændringer i lov om folkebiblioteker. Landsstyret ønskede at skrive skolebibliotekernes virksomhed ind i loven om folkebiblioteker, således at denne også skulle omfatte det efterhånden øgede antal skolebiblioteker rundt om på øerne. Den direkte årsag til at foreningen så dagens lys vedkendte den sig åbent og ærligt, da den i kraft af formanden Kartni Ravnsfjall i årsberetningen til generalforsamlingen i 1988 skrev at:

”Som det er bekendt for alle, blev Bókavarðafelagið først og fremmest stiftet, fordi bibliotekarerne var utilfredse med repræsentationen i det arbejdsudvalg, der skulle undersøge mulighederne, for at skolebibliotekerne også kunne komme ind under biblioteksloven”⁷³.

Ravnsfjall viste her til resultatet af udvalgets arbejde, der i 1987 udmøntede sig i en betænkning med titlen ”Álit um almanna- og skúlabókasøvn”.⁷⁴

De uddannede bibliotekarer var i årenes løb så småt øgede i antal. Med én undtagelse, var alle ansatte ved de to biblioteker i Tórshavn. Undtagelsen var folkebiblioteket i den næst største by Klaksvík, der havde haft uddannet bibliotekar siden 1968. Rundt omkring på bygderne, hvor bibliotekerne med to undtagelser var en kombination af skole- og folkebiblioteker, forestod folkeskolelærere foruden skolebiblioteksarbejdet fremdeles også folkebiblioteksarbejdet i de kombinerede biblioteker.

Frygten for at ikke at kunne få del i stillingerne ved den pågående udbygning af de kombinerede skole- og bygdebiblioteker, eller ængstelsen for at den del af biblioteksarbejdet, der omhandlede folkebiblioteksarbejdet endeligt ville overgå til lærerstanden, hvis skolebibliotekerne blev lovfæstede i loven om folkebibliotekerne, fik derfor de faguddannede bibliotekarer til at markere sig og danne modvægt til den nyoprettede skolebiblioteksforening *Skúlabókavarðafelagið*.

⁷² Upub. Føroya Landsbókasavn. Smáprent

⁷³ Upub. Føroya Landsbókasavn. Smáprent

⁷⁴ Álit um almanna- og skúlabókasøvn 1987

For at distancere sig fra andre aktører og dermed markere forskellen mellem “dem og os” blev resultatet af foreningsdannelsen en eksklusiv forening, idet medlemskab forudsatte “bibliotekarer, som har bestået bibliotekareksamen fra anerkendte nordiske biblioteksskoler”.⁷⁵ Her havde man en veldefineret og afgrænset gruppe, der skulle sikre hvilke medlemmer, der var talen om, hvis “faglige og uddannelsesmæssige interesser”⁷⁶ foreningen skulle arbejde for.

At de faguddannede bibliotekarer bevidst ønskede at distancere sig fra andre faggrupper for dermed at styrke professionaliseringen af feltet, kan udledes af formålparagraffen til den da allerede eksisterende biblioteksforening *Bókasavnsfelagið*. Foreningen var oprettet i 1977 med det formål, at fremme bibliotekssagen på Færøerne, samt det inkluderende formål at: “forene alle ansatte i de færøske biblioteker i et samarbejde for at fremme fælles interesser”.⁷⁷

Her blev der ikke blevet gjort forskel på ”læg og lærd”. Med få ressourcer i et lille samfund, var det nok mere et spørgsmål om at forene alle kræfter i arbejdet med at forbedre vilkårene for offentlige biblioteker på Færøerne.

For yderligere at lægge afstand til rivaliserende aktører, undersøgte *Bókavarðafelagið* derudover mulighederne for at opnå juridisk beskyttelse af titlen *bókavørður*⁷⁸. Men efter at have været i kontakt med bibliotekarforeningen i Danmark, som selv uden resultat havde prøvet at få eneret til betegnelsen ”bibliotekar” for de faguddannede bibliotekarer, blev det færøske ønske set som urealistisk, og sagen blev skrinlagt.

Bókavarðafelagið blev dog aldrig den italesætter for hverken professionalisering eller udvikling af feltet som helhed, som oprindeligt tænkt. Foreningen forholdt sig tavs i det offentlige rum og i den grad, der var aktiviteter i foreningen, blev de brugt til socialt samvær indenfor foreningens rammer.

Undtagelsesvis herfra markerede foreningen sit 20-års jubilæum i 2006 med et offentligt arrangement i Nordens hus i Tórshavn. Hvis bibliotekarerne med

⁷⁵ Lógir fyri Bókasavnsfelagið. Upub.

⁷⁶ Ibid

⁷⁷ Ibid

⁷⁸ Bibliotekar (da)

foreningsdannelsen havde til formål at styrke sin legitimitet i bibliotekerne, var den lidt svær at få øje på ved denne oplagte mulighed. Foreningens to første formålsparagraffer - uddannelse og bibliotekspolitik - var ikke et tema ved aftenens program. Arrangementet bestod derimod af foredrag med tre indbudte foredragsholdere, foruden feltets egen repræsentant landsbibliotekar Martin Næs. Temaet var færøske litteratur, dels set i et retrospektivt lys. Landsbibliotekaren Næs gav i sit indlæg en beskrivelse af vilkårene for det færøske bogmarked fra den første bogudgivelse og til dagen i dag. Næs blev efterfulgt af to forfattere, der talte henholdsvis om hvilken påvirkning erindringskulturen havde haft på færøsk litteratur og det færøske forfatterskab Hans Andr. Djurhuus (1883-1951).⁷⁹

Dette var en festaften, og der var ikke nogen grund til at gå på barrikaderne. Foreningen udviste derimod storsind og inviterede rivalen ind i varmen. Som den eneste til at tale om bibliotekspørgsmål, havde foreningen inviteret en skolebibliotekar, der som pensionist berettede om sit årelange virke inden skolebiblioteksfeltet.

Der var dog en enkelt svale i, der prøvede at udfordre lærerstanden og endog indenfor dens eget domæne - skolen. Fagbibliotekaren Mortan Hentze havde i kraft af sin ansættelse som projektmedarbejder ved uddannelsesinstitutionernes katalogiseringsprojekt fået udkastet til biblioteksloven fra 2001 til udtalelse. Loven indeholdt også regler for bibliotekerne ved uddannelsesinstitutionerne og i sit høringssvar gav han sin mening om kravene til kompetencerne i biblioteket således til kende:

”Alt godt om lærerne, men de er ikke uddannede bibliotekarer og mangler således den biblioteksfaglige kompetence, som den professionelle bibliotekar har. Vil man virkelig udvikle de erhvervsskole- og de gymnasiale biblioteker, så er det af største betydning, at faguddannede bibliotekarer kommer ind i billedet⁸⁰”

⁷⁹ Dimmalætting, 24. oktober 2006

⁸⁰ 99 Uppskot til lóg m bókasøvn. Fylgiskjal 11

På trods af, at det her drejede sig om biblioteksbetjening ved de videregående uddannelser, og at kravet om pædagogisk kompetence til dette uddannelsesniveaet ikke kunne siges at have samme aktualitet som i folkeskolen, så var udfordringen alligevel for stor. Han var rede til at give afkald på den formidlende del af arbejdsopgaven og overgive den til lærerne, idet han skyndte sig at forsikre at:

”Da jeg siger dette her, så er det ikke i den hensigt, at fordrive skolebibliotekarerne fra bibliotekerne, overhovedet ikke”⁸¹

7.5 Føroya kommunufelag

Resultatet av Landsstyrets arbejde med at skrive skolebibliotekerne ind i biblioteksloven i 1988, blev ikke bare en opdatering af loven, men resulterede som vist i en ny gennemgribende bibliotekslov, hvor der for første gang blev fremsat krav om faguddannelse i bibliotekerne. Ifølge loven skulle alle ledere ved folkebibliotekerne være uddannede bibliotekarer. Og som det står i paragraffen, så skulle de ledende stillinger på bibliotekerne være heltidsstillinger.

Under forarbejdelsen af loven, fik Føroya kommunufelag⁸² denne til udtalelse. De bruger i deres høringssvar først anledningen til at udtrykke misnøje over, at Kommunufelagið ikke har været repræsenteret i det udvalg, der skulle udarbejde et lovforslag, der også ville komme til at berøre kommunerne – ikke mindst økonomisk.

Hvad angik selve forslaget, stillede Kommunufelagið sig uforstående overfor nødvendigheden af at oprette folkebiblioteker rundt omkring i kommunerne. Informationsteknologien udviklede sig med stor hastighed og dette ordrede efter foreningens mening nytænkning indenfor området. Kommunufelagið havde forståelse for bygdernes behov for at “komme i forbindelse med omverdenen”, men stillede sig samtidig spørgsmålet om, hvorvidt et bibliotek i traditionel forstand var den rigtige løsning. Foreningen konkluderede selv med, at det var ikke, og kom derefter med bud på alternativer for det traditionelle folkebibliotek. I stedet for at oprette nye og selvstændige institutioner, kunne bibliotekerne koordineres med andre tilbud i bygden, f.eks. telestuer, computerrum, forsamlingshuse o.s.v.”⁸³

⁸¹ 99 Uppskot til lóg um bókasøvn. Fylgiskjal 11

⁸² De færøske kommuners landsforening

Som Kommunufelagið så det, ville lovforslagets krav om professionalisering af biblioteksfeltet lægge kommunerne hindringer for at gå nye veje, og foreningen mente derfor at det offentlige skulle vogte sig for at stille krav om faggrænser. Dette burde man overlade til fagforeningerne.

Kommunerne ønskede i dette tilfælde ikke at tilføre lokalsamfundet en ny fagprofession, idet de mente at skole- og folkebiblioteket kunne være fælles om både lokaler og ledelse, og at ledelsen i denne konstruktion eksempelvis kunne være “en lærer eller et andet fornuftig menneske”⁸⁴. Et af argumenterne for at lade lærerstanden eller andre fornuftige mennesker tage sig af biblioteket var, at det ikke fandtes nok af uddannede bibliotekarer på Færøerne. For skulle kommunerne overhovedet have mulighed for at overholde loven, ville følgen være at man måtte ty til udenlandske bibliotekarer. Sine ængstelige antagelser udtrykte kommuneforeningen således:

“Vi har på fornemmelsen af, at der ikke findes tilstrækkeligt antal bibliotekarer, og da forslaget påkræver uddannede bibliotekarer, bliver kommunerne nødt til at ansætte udenlandske bibliotekarer til at forestå bibliotekerne”.⁸⁵

Kommunufelagið anså desuden lovforslagets krav om heltidsstillinger som lidt i overkanten for de færøske kommuner, hvis antal og størrelse gjorde, at dette var “gode betingelser” for dem, der blev ansat”. For som loven var formuleret, så var man nødt til heltidsansættelse, hvad enten der var brug for det eller ikke. Under bl.a. disse forudsætninger meddelte Kommunufelagið i sit høringssvar, at de ikke kunne anbefale, at loven blev vedtaget.

7.6 Lærerstanden

Kommunufelagið's syn på lovens krav om professionalisering deles af den færøske landscentral for undervisningsmidler *Landsmiðstöðin fyri undirvísingartilfar*, der fik lovforslaget til 2001-loven til udtalelse. Lovens paragraf

⁸³ Landstyreets arkiv 2230/1 1968-1990.

⁸⁴ Ibid

⁸⁵ Ibid

om faguddannet personale stod uforandret. Landsmiðstöðin anså kravet om faguddannede bibliotekarer som “en urealistisk paragraf i dagens Færøerne”⁸⁶ og foreslog i stedet, at det skulle være kommunens eller bibliotekets størrelse, der skulle afgøre spørgsmålet om professionelt lederskab.

Selv om kravet om professionalisering ikke var realistisk i den eksisterende biblioteksstruktur, så kan det undre, at Landsmiðstöðin bekymrede sig om akkurat denne paragraf, for håndhævelse af paragraffen ville næppe komme at berøre Landsmiðstöðin’s virksomhed, hvis formål udelukkende var at fungere som landscentral for undervisningsmidler. Problemerne med at rekruttere og betale et tilstrækkeligt antal uddannet personale, ville derimod være noget kommunerne alene kom til at mærke.

Ved nærmere eftersyn begyndte konturerne af en begyndende magtkamp mellem to felter at tegne sig – Landsmiðstöðin, som en del af skole- og undervisningsfeltet og dermed repræsentant for lærerstanden og på den anden side biblioteksfeltet, som med sin tilstedeværelse i udvalget antagelig havde sat sine fingermærker på akkurat dette punkt i lovforslaget. For ifølge forslaget skulle Bókavarðafelagið i tillæg til Landsbibliotekaren også efterspørges, hvis der skulle gives dispensation fra lovens krav om faguddannet bibliotekar, hvilket må siges at være stærke kort i hånden på en interessorganisation. Landsmiðstöðin tilkendegav nemlig længere nede høringsudtalelsen, at de ønsker at kvitte sig med Bókavarðafelagið’s magt på dette punkt, da dette givetvis ville gøre håndhævelsen af loven “mere smidig”.

Landsmiðstöðin talte her for bibliotekerne i bygdesamfundet, som næsten uden undtagelse var en kombination af skole- og folkebibliotek. Den begyndende magtkamp mellem lærerstanden og bibliotekarstanden kom dog aldrig op til overfladen. De faguddannede bibliotekarer gjorde aldrig krav på de stillinger, der fandtes rundt omkring i bygderne.

7.6 Det politiske system

Ved lagtingsbehandlingen af forslaget om ny bibliotekslov i 2000, var lovforslagets krav om faguddannede bibliotekarer i lederstillinger ikke det store emne i debatten. Der var dog nogle få undtagelser; lagtingsrepræsentant Heðin Mortensen mente, dog

⁸⁶ Bilag nr. 3

uden at uddybe det nærmere, at kravet om faguddannet bibliotekar ved folkebibliotekerne var helt naturligt. Mortensen, som tillige sad som byrådsmedlem i Tórshavn kommune, en af de få kommuner, hvor der var grundlag for heltidsstilling i biblioteket, gik endog et skridt videre og ville have fjernet muligheden for dispensationen til uddannelseskravet, der var nedfældet i bibliotekslovens paragraf 12, stk. 4 med den begrundelse at “når man har en sådan ventil, vil man være tilbøjelig til at bruge den mere end nødvendigt”⁸⁷.

Ventilen var fra udvalgets side tænkt som en overgangsordning og som en beskyttelse overfor de personer, der havde varetaget biblioteksopgaverne ude i bygderne, og som med de nye lovkrav ikke bare skulle få et “farvel og tak”, men at de med dispensationsordningen skulle få tid til at forberede sin sorti på en værdig måde. I en kommentar til Indenrigsministeriets bemærkning til lovforslaget redegjorde landsbibliotekar Martin Næs således for udvalgets bevæggrunde:

”Fordi at så mange biblioteker i dag bliver drevet af filantroper, som ikke har den uddannelse, som kræves, har vi vurderet at denne paragraf var på plads i en overgangstid. Det er trods alt talen om personer, der har varetaget denne tjeneste i mange, mange Herrens år. Vi kan ikke bare sige tak og farvel til dem og kaste den på gaden”⁸⁸

At det kun var sociale hensyn, der betingede muligheden for dispensation, er tvivlsomt, eftersom der ikke var nogen udløbsdato på overgangsordningen. En lidt mere plausibel grund var nok den som kulturministeren og lovforslagets fremlægger Torbjørn Jacobsen gav udtryk for. Når han forsvarede ventilen, så var det:

“velsagtens fordi at man ved, at man har problemer, således at man ikke får besat alle stillinger med bibliotekarer, men at

⁸⁷ 99 Uppskot til bókasøvn

⁸⁸ <http://logting.elektron.fo/Nevndarskjal/Nevndskjal00/Mentanarnevndin/099.00%20Skjal%20E%20fra%20Martin%20Naess.htm>

hovedreglen velsagtens skal være, at der søges og ansættes bibliotekarer”⁸⁹

Det var ikke bare mangelen af uddannede (og kan man tænke sig - færøske) bibliotekarer, der ville give problemer. Man var vel også klar over at man ville støde ind i strukturelle problemer, da kun et fåtal af bibliotekerne var af en sådan størrelsesorden, at faguddannede bibliotekarer kunne ernære sig af sit fag. Lovens paragraf kunne derfor næppe håndteres anderledes end at undtagelsen ville blive regelen.

Mortensens partikollega både i lagtinget og i Tórhavns bystyre, Lisbeth L. Petersen havde dog en lidt anden opfattelse af følgerne af kravet om uddannet personale. Idet Petersen henviste til det højreorienterede parti Fólkaflokkurin’s syn på den offentlige sektors størrelse i almindelighed, forsøgte hun at alliere sig med partiet, da hun gav udtryk for sin frygt for, at forslaget med “en mængde offentlige stillinger” ville medføre en fordyrelse af sektoren, som i forvejen ikke havde midler at gøre godt med.

At man trods deres faglige kvalifikationer ikke ønskede udenlandske bibliotekarer, som Kommunufelagið gav udtryk for, skal næppe opfattes som et udtryk for fremmedfjendtlighed eller chauvinisme. Problemet med rekruttering af udenlandsk faguddannet personale havde i tidens løb ikke været anset som et problem inden andre sektorer, eksempelvis inden sygehussektoren eller til de gymnasiale uddannelser, for at nævne nogle.

Afvisning af udenlandske kvalifikationer kan selvfølgelig sige noget om hvilken ubetydelig rolle, som bibliotekerne havde i lokalsamfundet i forhold til andre offentlige tjenester og at man som f.eks. Lisbeth Petersen ikke var interesseret i at bruge penge på. Men jeg tror også, at afvisningen skal ses netop i lyset af, hvilken opgave bibliotekaren havde foran sig. At overlade opgaven til en udlænding måtte være utænkelig når læsningens formål “også var en hjælp til at knytte færingen til sit eget land”⁹⁰, som landsbibliotekar Sverri Fon gav udtryk for sin artikel om

⁸⁹ Torbjørn Jacobsen. Refera fra Lagtingets forhandlinger

⁹⁰ Fon, Sverri 1948, s. 109

biblioteksarbejdet på Færøerne. For hvordan skulle en udlænding, der ikke var bekendt med den færøske kultur og tradition kunne løfte denne opgave?

Bibliotekarstanden havde indtil videre tabt kampen om professionaliseringen til lærerstanden. Det var der flere grunde til. For det første havde lærerne en historisk forret til opgaven. Den anden og mest åbenbare årsag var den strukturelle. Med de mange og små kommuner, der i gennemsnit havde en åbningstid på 4-6 timer i ugen, var det umuligt at få dagens udkomme for en selvstændig bibliotekarprofession.

Den tredje og mere grundlæggende årsag har nok været forståelsen for eller synet på hvad det grundlæggende var for en opgave, som bibliotekaren skulle forvalte og hvilke færdigheder, der skulle til for at forvalte opgaven. Bibliotekarens primære opgave var gennem formidlingen af færøsk litteratur at skabe og vedligeholde en national færøsk identitet. Dette var ikke noget, der kunne studeres på biblioteksskolerne i udlandet, men var en færdighed, man tilegnede sig i kraft af sit tilhørsforhold til det færøske samfund. Sådan så det samfundet på rollen, og sådan syntes standen at på sig selv.

8. Dannelsen eller nytte?

Lige fra begyndelsen af det 20. århundrede, da de anglo-amerikanske ideer om bibliotek bliver introduceret på Færøerne, og hvor der gøres forsøg på at etablere bibliotek, har det fra det politiske system tilsyneladende været vist en vis forståelse for sagen, men forståelsen blev, som der er peget på flere steder altid efterfulgt af et men. I en betrængt økonomi var der altid andre og mere presserende sager, der måtte løses først. Derfor er det ikke overraskende at det er i årene med økonomisk opsving og fremgang i det færøske samfund, at bibliotekslovene bliver vedtaget. Konkret udmøntede forståelsen sig i bibliotekslovene fra 1968, 1988 og 2001. Den første blev fremmet af det moderate selvstyreparti Sjálvsstýrisflokkurin, mens lovene fra 1988 og 2001 blev fremmet af det radikale selvstyreparti Tjóðveldisflokkurin.

Men når alle de politiske partier tilsyneladende kunne tilslutte sig sagen, hvorfor var der så alligevel ingen vilje eller evne til at følge lovene op når det kom til styk-

ket? Jeg vil se på, hvilken værdi, bibliotekerne repræsenterede for politikerne og hvordan man stillede sig, da der var trængsel om midlerne.

8.1 Knaphed betinger et uundgåeligt valg

Sjálvstýrisflokkurin fremmet som nævnt loven om folkebibliotek i 1968, men to år inden – i 1966 havde den lagt frem et lovforslag om et nyt landsbibliotek. Bygningen fra 1932 var allerede blevet for lille i løbet af 1940'erne, og det havde til stor ulempe for brugeren været nødvendigt at deponere dele af samlingen rundt omkring i byen. Det fremlagte forslag var et projekt til 4.9 mill. kroner med plads både til landsbibliotek- og arkiv.

Lovforslaget fik en blandet modtagelse, for også denne gang var det andre og vigtigere sager at få løst først. 50'erne havde på Færøerne været præget af bankkrak med følgende arbejdsløshed og fraflytning. 1960'erne derimod, er tiåret, hvor der blev satset stort på udbygning af samfundet. Perioden bliver betegnet som indledning til industrialiseringen af Færøerne, hvor der med midler bl.a. fra Marshalhjælpen blev satset stort på modernisering af fiskerflåden, og hvor der blev anlagt fiskefiletfabrikker over alt på øerne.⁹¹

”Knaphed betinger et uundgåeligt valg”, er en økonomisk teori. Hvorvidt det var uundgåeligt skal ikke siges, men for erhvervsmanden og lagtingsmand for Kjartan Mohr var det ikke et svært valg at foretage. Biblioteket måtte vente, for der var andre og langt vigtigere sager at prioritere. Samfundet var i hastig udvikling. Mod stål og cement havde bogen eller læsningen derfor ikke mange muligheder. Mohr blev i partiavisen for det republikanske parti Tjóðveldiskflokkurin refereret for at have sagt at:

”det var overhovedet ikke bibliotekets tur endnu, det var mange andre opgaver at løse, før vi kunde begynde at tænke på bibliotek. Først af alt måtte havnen i Tórshavn bygges ud, siden filétfabrikker og andre virksomheder”.⁹²

⁹¹ Elin Súsanna Jacobsen 2007, s. 211

⁹² 14. September 1966, nr. 2, s. 1-2.

Biblioteket repræsenterede for Kjartan måske bogen, men ikke nødvendigvis læsningen. For ham var bøgerne mere et spørgsmål om opbevaring end adgang og benyttelse. Det viste hans alternative løsning til bibliotekets presserende pladsproblemer. Han foreslog i stedet for, ”at angående bøgerne, så kunde de opbevares et eller andet sted, f.eks. i det nyopførte fængsel eller i landslægeembedets kælder”.⁹³

Symboliken i udsagnet var ellers til at tage og føle på, hvilket Tjóðveldisflokkurinn’s partiavis 14. September ikke undlod at reagere på i den efterfølgende udgave, hvor den på lederplads med overskriften ”Bøgerne i fængsel” associerede forslaget med bogbrænding. Her havde man vel ramt selve nerven hos Tjóðveldisflokkurinn. For det var ikke bare almindelig oplysning eller det frie ord, der var udsat for denne behandling. Det var selveste ”nationen” og mulighederne som nation, der blev kneblet. For som avisen skrev:

”Det er ikke noget andet, der er mere behov for end oplysning, skal dette lille folk kunne begå sig i konkurrencen, og skal det have fremtidsmuligheder som egen nation.”⁹⁴

Der findes ikke officielle lagtingsreferater fra denne periode, så avisen 14. Septembers omtale af lagtingsdebatten, er det vi må forholde os til. Med forbehold til avisens eventuelle ufuldendte dækning af sagen, så kan der anes to tendenser, hvordan Lagtinget i delte sig i denne sag. Der tegner sig en tendens i repræsentanternes tilhørsforhold vedrørende spørgsmålet om rigsfællesskab med Danmark. Samhørighedspartierne – i.e. Sambandsflokkurinn⁹⁵ og Javnaðarflokkurinn⁹⁶ gik imod, mens selvstændighedsfløjen var for.

Men så entydig var delingen alligevel ikke. Kjartan Mohr tilhørte selv koalitionen og overraskende gik også nogle af repræsentanterne for det andet koalitionspartiet,

⁹³ 14. September 1966a,

⁹⁴ Ibid

⁹⁵ Borgerligt parti, der går ind for rigsfællesskab med Danmark

⁹⁶ Socialdemokratisk parti

det erhvervs- og højreorienterede selvstyreparti Fólkaflokkurin imod forslaget. Dette gjaldt bl.a. Niels Holm Jacobsen, som sammen med socialdemokraten Haldor Holm også fandt, at det var vigtigere med filétfabrikker og som det står i avisen - en effektiv kystvagt.

Holm Jacobsen og Hansen repræsenterede hver sin modpol i den politiske akse, ikke bare i spørgsmålet om selvstyre/samhørighed, men også i forhold til højre og venstre. De havde dog én ting til fælles. Begge to havde interesser i fiskerierhvervet – Jacobsen som skipper og formand for Lønjavningargrunnurin⁹⁷ og Hansen som fiskevrager og som kan være med til at forklare deres valg.

For de medlemmer af Fólkaflokkurin, som tilsyneladende ikke havde personlige interesse i erhvervslivet, men som var om end ikke almindelige, så lønmodtagere, var sagen ikke bare et spørgsmål om at investere i de såkaldte hårde ”værdier”. For at udbygge samfundet måtte der også investere i borgerens politiske udvikling, så at han blev i stand til tage imod de udfordringer, som f.eks. flere overdragelser og større politisk selvstændighed ville kræve. Dette gjorde læreren og lagmanden Hákun Djurhuus klart, da han i avisen blev refereret for at:

”være skuffet af den modtagelse, som denne sag havde fået i lagtinget, og han mente, at hvis denne modtagelse skulle lægges til grund, så var det tvivlsomt om færinger var modne til flere overtagelser og mere selvstyre.”⁹⁸

Hákun Djurhuus havde næppe grund til at være skuffet over oppositionens modtagelse, så skuffelsen var antagelig rettet mod hans egne partifæller, der var med til at nedstemme forslaget. Her skulle der konkret tages stilling til 4.9 mill. kroner. Forslaget fik 11 stemmer og faldt.

Også i 2005 skulle der tages stilling til et konkret antal kroner. Allerede fire år efter at Lagtinget i 2001 havde vedtaget den bibliotekslov, der skulle løfte det færøske biblioteksvæsen op på samme niveau som i resten af Norden, lagde landsstyret, som bestod af Sambandsflokkurin, Javnaðarflokkurin og Fólkaflokkurin

⁹⁷ Lønudligningsfond for fiskere.

⁹⁸ 14. September 1966a

frem et ændringsforslag, hvor paragraffen om centralbibliotekerne blev taget ud af loven. Udeladelsen af centralbibliotekerne, som i praksis kun havde eksisteret på papiret, skulle retfærdiggøre at biblioteksbudgettet på finansloven samme år blev nedskåret med 1.7 mill. kroner, hvilket svarede til 22% af budgettet.⁹⁹ At årsagen til nedskæringen først og fremmest var besparelser, det indrømmede flere af koalitionen lagtingsrepræsentanter. Grunden til denne drastiske nedskæring var, at i de tider, hvor alting havde peget opad, havde man været overmodig og ”slået et større brød op end man kunne bage”¹⁰⁰, som formanden i kulturudvalget og socialdemokraten Andrias Petersen formulerede det, da han som regeringspartner skulle forsvare nedskæringerne. Bagermesteren var Tjóðveldisflokkurin og at der nu manglede penge til bibliotekerne, kunne Tjóðveldisflokkurin takke sig selv for. For det var først og fremmest efter pres fra Tjóðveldisflokkurin at statstilskuddet fra Danmark var skåret med ca. 1/3 del. Hensigten med nedskæringen var at stimulere en selv bærende færøsk økonomi. Han sagde:

”Det er vel muligt, men den økonomiske virkelighed i dag er, at det ikke findes en eller to millioner, desværre. Det burde Tjóðveldisflokkurin, som den første at vide [...] så kan man have så gode tanker og alt som man vil, men man må forholde sig til den økonomiske virkelighed.”¹⁰¹

Det var ikke ikke første gang, at forholdet Danmark-Færøerne blev brugt som skyts, når pengespørgsmålet blev aktuelt i bibliotekssagen. Også under behandlingen i 1966 om det nye landsbibliotek, blev dette trukket frem. Her var det lagtingsrepræsentant Hans Iversen fra Sambandsflokkurin, der mente, at hvis Sjálvstýrislandsstýrið ville havde sit bibliotek, så kunne de i stedet for bruge de midler, som de havde afsat til flere overdragelser fra Danmark, hvilket Sambandsflokkurin i sagens natur altid havde været imod.

⁹⁹ Uppskot til fíggjarløgtingslóg 2007, s. 255

¹⁰⁰ Andrias Petersen. Referat fra Lagtingets forhandlinger 2005

¹⁰¹ Ibid

Alle partier kunne være med og tage del i den gode sags tjeneste, så længe biblioteksprojekterne var uforpligtende og ingen stillede politikerne til ansvar for deres handlinger. Anderledes stillede det sig, når det drejede sig eksakt om kroner og ører. Da ønsket hverken samhörighedspartierne eller repræsentanterne for erhvervslivet at støtte bibliotekssektoren.

9. Sammenfatning og konklusion

Idéerne om "free public libraries", som dannede grundlaget for det moderne folkebibliotek, blev italesat på Færøerne samtidig, som de vandt indpas i resten af Norden. Men på trods af, at der løbende blev vedtaget love, der skulle fremme formålet om oplysning og kundskab samt sætte rammerne omkring bibliotekets virke, fik folkebiblioteket reelt aldrig nogen politisk opslutning. Dette har bl.a. medført, at alle landets borgere ikke har lige adgang til oplysning og at benyttelsen af biblioteker for nogles vedkommende er forbundet med personlige udgifter.

Min fremsatte hypotese var, at national vækkelse har været var en medvirkende årsag til at folkebiblioteket som institution ikke fik den oplysningsfunktion for det færøske samfund som i resten af Norden.

Folkebiblioteket var først og fremmest selvstyrebevægelsens projekt. Det var nationalbevægelsen, som banede vejen for biblioteket, og det var selvstyrebevægelsen både i og udenfor det politiske system, som kom til at definere indholdet i bibliotekerne. Bibliotekerne skulle fremme færøsk litteratur og sprog med det formål at danne færingen til at blive færing. Biblioteket kom dermed udelukkende at repræsentere en dannelsesværdi, - en værdi, som havde svære vilkår i et lille samfund med begrænsede midler og dertil i et samfund, som stod meget splittet med hensyn til værdien af og meningen med dannelsesindholdet.

10. Litteratur

Bøger:

Jacobsen, M.A. (1929). *Føroya Amts bókasavn*. Tórshavn: [s.n.].

Jochumsen, Henrik og Hvenegaard Rasmussen, Casper (2006). *Folkebiblioteker under forandring : modernitet, felt og diskurs*. Kbh.: Danmarks Biblioteksforening og Danmarks Biblioteksskole.

Lagtingstidende. Tórsh. 1919, bd. B.

Løgtingsfíggarlóð. Tórsh.: Fíggaráráðgjaf. Árg. 2002.

Løgtingstíðind. Tórsh.: Løgtingið, Árg. 2000, bd. 3.

Næs, Martin (2005). *Fra det spadestik til global udfordring : en del af den kulturelle kapital : litteratursociologisk analyse af det færøske bogmarked ved årtusindskiftet*. Kbh.: [Martin Næs]. Speciale, Danmarks Biblioteksskole.

Patursson, Rói (1985). *Likasum*. Tórsh. : Orð og lög.

Patursson, Sverre (1918). *Fra Færøernes næringsveie i tekst og billeder : med historisk oversigt*. Kra. Johannes Hanche.

Tarbensen, Kenn (1994). *Fra litterær elite til litterær offentlighed : studier i færøsk skole-, biblioteks- og pressehistorie ca. 1800 til 1880*. [Århus]: [Kenn Tarbensen]. Speciale. Århus Universitet, Historisk Institut.

Artikler:

14. September (1966a) Mentunarfíggingindi á tingi, 2. mars, s. 1-2.

14. September (1966b) Váttan, 5. mars, s. 1

Dimmalætting (1901). En folkesag, 13de juli, s. 1

Dimmalætting (1951). Landsbókasavn og fornminni, 21. november, s. 1

Debes, Hans Jacob (1997). Ideer og identitet - Færøerne og europæiske tidsbevægelser. I: Sigurðsson, Ingi (red.) *Internasjonale idestrømninger og nordisk kultur 1850-1914 : seks bidrag*. - Oslo: Den norske historieske forening, s. 58-73.

- Egholm, Sverri (1974). Bókasvnsarbeiðið í Føroyum 30-40 ár afturút. I: *Skúlablaðið*, nr. 5/6, s. 72.
- Emerek, Leif (2001). At skriva bibliotekshistorie : om grundlæggelsen af det moderne folkebibliotek i Danmark. I: Audunson, Ragnar Andreas og Windfeld Lund; Niels: *Det siviliserte informasjonnssamfunn*. Bergen: Fakkbokforlaget.
- Fon, Sverri (1948). Bókasavnarbeiði í Føroyum. I: *Útiseti : árbók Føroyingafelags*, bd. 3, s. [100]-111.
- Harbo, Ole (2004). Færø Amts bibliotek. I: *Bibliotekspresen*, nr. 15, s. 434-435.
- Jacobsen, Elin Súsanna: Færøske forestillinger om køn. I: Rafnsdóttir, Guðbjörg Linda (red.): *Arbejde, helse og velfærd i Vestnorden*. Reykjavík 2007.
- Kallsoy, Johan (1949). Bókasøvn. I: *Skúlablaðið*, 4. hefti, s. 60.
- Long, Rikard (1919). Bókasøvn og fólkaupplýsing. I: *Tingakrossur*, 16. juni, s. 2
- Makkinen, Illka (2001). Konturer och bakgrund til utvecklingen av finska allmänna biblioteken. I: Audunson, Ragnar Andreas og Windfeld Lund; Niels: *Det siviliserte informasjonnssamfunn*. Bergen: Fakkbokforlaget.
- Pedersen, Christian (1901a). En folkesag. I: *Dimmalætting*, 6th juli, s. 1-2.
- Pedersen, Christian (1901b). Dansk-Færøsk. - I: *Højskolebladet*, s 1081-90.
- Svane-Mikkelsen, Jørgen (2005). Opbrud og gennembrud i 60 erne. I: Dyrbye, Martin et al.: *Det stærke folkebibliotek : 100 år med Danmarks Bilioteksforening*. [Kbh.]: Danmarks Biblioteksforening og Danmarks Biblioteksskole.

Tekst hentet i World Wide Web

- Hentze, Mortan (2007). Bókasøvnini og Pisa. - I: *Dimmalætting*, mánadagur 10. december. <http://www.dimma.fo/index.asp?t=a&i=91335604-2463-41B1-9FEC-174E20A8A6E3>
- Fuglaframi* (1898): [Uden titel], 27. september, s. 1-2. - <http://timarit.is>
- Fuglaframi* (1900): Fram gongur, 3. februar, s. 1-2. <http://timarit.is>
- Fuglaframi* (1901): Flytandi bókasavn, 9. juli, s. 2-3. <http://timarit.is>
- Fuglaframi* (1901): Flytandist bókasavn, 13. august, s. 4.

<http://timarit.is>

Fuglaframi (1902): Flytandi bókasavn, 8. apríl, s. 3-4.

<http://timarit.is>

Lov om Færøernes hjemestyre LOV nr 137 af 23/03/1948

<http://www.tinganes.fo/logir/1948.11.htm>

Løgtingslóg nr. 31. maí 1952 um landsbókasavn v.m.

<http://www.logir.fo/foldb/llofo/1952/0000031.htm>

Uppskot til fíggjarløgtingslóg 2007. Tórsh. : Fíggjarmálaráðið

<http://www.fmr.fo/index.asp?pID={6521C4DF-A42B-451F-B2E1-3D2B4FD3B413}>

99 Uppskot til lóg um bókasøvn

<http://logting.elektron.fo/index.asp?id=2&lurl=/logtingstidindi/forsida.htm>